

ЩОРІЧНИЙ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КОНКУРС
«Кращий державний службовець»

Творча робота учасника третього туру
щорічного Всеукраїнського конкурсу
«Кращий державний службовець»
на тему:
«Професійна етика державного службовця»

Зубець Інна Михайлівна

прізвище, ім'я, по батькові учасника

Київська обласна державна
адміністрація

місце роботи

головний спеціаліст відділу роботи
із зверненнями громадян
апарату Київської
облдержадміністрації

посада

20 серпня 2017 р.

дата виконання

підпис учасника

2017 рік

План

Вступ.....	3
1. Мораль та етика: основні поняття	6
2. Основні засади професійної етики державного службовця.....	9
3. Законодавче регулювання поведінки державних службовців в Україні...	12
4. Висновки.....	15
5. Список використаної літератури.....	17

ВСТУП

Сучасний розвиток державного управління ґрунтується на принципах цивілізаційної місії держави у забезпеченні демократичного розвитку суспільства. Її реалізація зумовила потребу розвитку духовної сутності життя людини і суспільства на засадах етики, як теоретичного і практичного способу облаштування суспільного життя.

Саме тому вже з перших років незалежності нашої держави, професійна етика державних службовців, як основного суб'єкта держави, стала об'єктом уваги вітчизняних науковців і практиків, які в зростанні гуманітарного, морально-етичного чинника вбачають основну закономірність демократичного розвитку суспільства.

Оцінюючи теперішній стан і тенденції розвитку українського суспільства, а також державні заходи щодо внесення етичного критерію оцінки в різні сфери суспільного життя й професійної діяльності державних службовців, слід зазначити, що вони здебільшого мають вербальний характер. Аналіз основних рис сучасної ситуації професійної діяльності державних службовців, реальної ефективності цієї діяльності та роль в ній морально-етичного фактора, приводить до висновку про доцільність управлінського забезпечення її морально-етичного сенсу. Тому, потреба підвищення управлінського потенціалу в діяльності державних службовців набуває характеру соціального замовлення нації з боку професійної управлінської практики.

Державна служба нерозривно пов'язана з мораллю, етикою, моральним складом державного службовця. Державні службовці мають величезний вплив на життя звичайних громадян. Демократичне суспільство має піклуватися про те, щоб дії та поведінка державних службовців були бездоганні. Розвинуті країни визнали питання етики і кодексу поведінки державних службовців сферою, яка набуває дедалі більшого значення в останні роки.

Отже, зрілість громадянського суспільства визначається ставленням до найвищих моральних цінностей усіх його структур. Одним із проблемних питань діючої системи державної служби, яке потребує подальшого вирішення, є нормативне врегулювання вимог професійної етики державних службовців. Проте не лише визначення морально-етичних принципів службової поведінки державних службовців, а й законодавче закріплення механізму їх запровадження і дотримання має велике соціальне значення та є головною тенденцією сучасного розвитку державної служби зарубіжних країн

З метою з'ясування етичних засад діяльності державних службовців доцільно звернутися до етимологічного походження терміна «етика». У сучасному науковому розумінні етика – це філософська наука, яка вивчає мораль, з'ясовує її місце в системі суспільних відносин, аналізує її джерела, природу, характер та структуру, досліджує моральні категорії. Етикет службових взаємин визначають як сукупність найбільш доцільних правил поведінки людей у трудових колективах, обумовлених найважливішими принципами загальнолюдської моралі і моральності.

Культура управління характеризує рівень якості управлінських послуг, які надаються державними службовцями. Такі явища, як низька якість надання державних послуг, недостатня професійність, прояви корупції, хабарництва тощо є свідченням низького рівня культури управління та, як наслідок, низької конкурентоспроможності України, про що говорять найнижчі місця у світових рейтингах, котрі є своєрідною призмою, крізь яку світова спільнота оцінює Україну. Так, наприклад: 143 місце за індикатором державного управління Світового Банку серед 212 країн; 82 місце у індексі глобальної конкурентоспроможності, при чому за показником якості державних інституцій – 120 місце серед 133 країн; 146 місце у індексі сприйняття корупції серед 180 країн.

З огляду на наведене ролі державного службовця приділяється в даний час особлива увага. Для ефективного виконання державних завдань сьогодні вже недостатньо бути професійно підготовленим працівником, мати необхідні

знання й достатній досвід роботи, необхідно також уміти встановлювати ділові стосунки зі споживачами управлінських послуг та не допускати упередженості чи перевищення службових повноважень, а це можливо лише за умови постійного дотримання професійної етики, наявності в державних службовців стійких етичних переконань, розуміння етичних вимог і здатності до моральної службової поведінки. Тому питання етики й іміджу державних службовців потребують постійного вдосконалення та дослідження, що і стало метою цієї роботи, [1, 38-39 с].

1. Мораль та етика: основні поняття.

Етика державного службовця — це система норм поведінки, порядок дій і правил, взаємин і принципів у державно-службових відносинах, що являють собою сукупність найбільш придатних, глибоко усвідомлених і конкретизованих, які належать даному суспільству і є нормами загальнолюдської моралі.

Аналіз етичних кодексів свідчить, що вони можуть бути деталізованими, з докладним викладенням норм і правил, заборон і дозволів, із складними механізмами примусу. А можуть бути стислими, без розгорнутих норм, категоричних заборон і детальних стандартів. У результаті найчастіше розробляється проміжний варіант. Етичні кодекси мають такі реалістичні цілі:

1. стимулювання високих стандартів поведінки;
2. посилення довіри до державних службовців з боку громадян;
3. допомога у прийнятті управлінських рішень.

В одній моделі наголос робиться на правових механізмах покарання у випадках зловживання владою і на засобах захисту. В іншій головне - характеристика стандартів і процедур, які допомагають управлінцям приймати рішення відповідно до реальної ситуації. Можлива комбінована модель поведінки. Кодекси орієнтуються на досягнення лише мінімум цілей. Було б нереалістично очікувати від етичних кодексів того, що вони зупинять корупцію і взагалі допоможуть запобігти конфлікту особистого і державного інтересу. Методична реалізація кодексів дає змогу запобігти лише деяким порушенням і виявити осіб, які їх скоїли, вирішити лише деякі проблеми. Щоб кодекс був реалістичним, він повинен містити п'ять елементів: мету, перелік позитивних цінностей, на які потрібно орієнтуватися, понятійні стандарти того що «можна» і чого «не можна», реальні санкції, систему процедурних гарантій.

Проте, навіть найкращий кодекс - це лише відправний пункт постійної роботи з поліпшення етичного клімату у відомствах і установах, [6, 13 с].

Оскільки мораль становить буденний рівень свідомості, то стверджувати про моральні принципи, на перший погляд, немає достатніх підстав. Проте, етика постійно прагне впливати на мораль, пропонуючи певні принципи, норми, правила поведінки. У тоталітарних державах рекомендації офіційної етики громадянам нав'язують насильно. Зрозуміло, етика розробляє і високогуманні принципи, норми, правила поведінки. Тобто, теорія моралі стає елементом сфери моралі, завдяки чому мораль інтелектуалізується, збагачується раціональним змістом. Це стосується і запропонованих етикою принципів, які стають принципами моралі загалом або принципами моралі окремих соціальних чи професійних груп.

Принципи етики, на основі яких вибудовується ця наука, фундаментальні і є формою осмислення граничних основ буття і пізнання людської культури загалом, своєрідними парадигмами — засади, принципи, які визначають конкретне наукове дослідження і є загальновизнаними на певному етапі розвитку науки чи принаймні безпосередніми наслідками парадигм. Принципи моралі належать до логічних наслідків принципів етики, хоча справжніми життєздатними принципами моралі вважають лише ті, які максимально враховують моральний досвід людства і відповідних соціальних, професійних груп.

Моральна оцінка професії суспільством зумовлюється двома чинниками: по-перше, тим, що дана професія дає об'єктивно для суспільного розвитку, по-друге, тим, що вона дає людині суб'єктивно, а саме в плані морального впливу на неї. Будь-яка професія, оскільки вона існує, виконує певну соціальну функцію. Представники цієї професії мають своє суспільне призначення, свої цілі. Та чи інша професія визначає вибір специфічного середовища спілкування, яке накладає відбиток на людей незалежно від того, хочуть вони цього чи ні. В середині кожної професійної групи складаються певні специфічні зв'язки і стосунки людей.

Залежно від об'єкта, знарядь праці, прийомів, що використовуються, і завдань, які вирішуються, виникає неповторна своєрідність ситуацій, труднощів

і навіть небезпеки, які вимагають від людини певного типу дій, психологічних реакцій. У кожній професії свої моральні «спокуси», моральні «доблесті» і «втрати», виникають певні суперечності, конфлікти, виробляються своєрідні засоби їх вирішення. До професійної діяльності людина залучається з її суб'єктивним світом почуттів, переживань, устремлінь, способом мислення, моральних оцінок. Серед різноманітних ситуацій у професійних стосунках починають виділятися найбільш типові, які й характеризують відносну самостійність професій, її специфічну моральну атмосферу. А це, у свою чергу, зумовлює специфіку вчинків людей, своєрідність моральних норм їх поведінки.

Отже, як тільки професійні стосунки набули якісної усталеності, це привело до формування особливих моральних настанов, що відповідають характеру і змісту праці, відображають практичну доцільність певних стосунків як між членами професійної групи, так і самої групи з суспільством, [8, 413-415с].

2. Основні засади професійної етики державного службовця

У вітчизняній науковій літературі з управління майже не висвітлювались питання моралі та професійної етики управлінських кадрів. Це пояснюється тим, що вимоги до службовців зводяться до їх ділових якостей і державне керівництво мало цікавить "моральна якість" службових відносин, окрім ієрархії підлеглості.

Особиста, громадська і професійна діяльність членів суспільства так чи інакше переплітається з державною діяльністю. Політичний і суспільний клімат серед широких мас визначальним чином створюється працівниками державної служби, які вирішують повсякденні питання життя людей. Тому моральна атмосфера в суспільстві суттєво залежить від поведінки державних службовців, етичних норм, якими вони керуються.

Кризовий стан українського суспільства вимагає великого морального й інтелектуального напруження усіх груп населення, щоби замість хаосу та безнадійності з'явилися позитивні тенденції, а компасом внутрішньої політики став би баланс інтересів усіх соціальних верств.

Відкинувши як негативні, так і позитивні риси моралі недавнього минулого, ми вступили в період моральної деградації. Це зумовлено не відсутністю базових моральних принципів суспільства, яке ми хочемо збудувати, а головним чином економічними умовами, що характеризуються руйнуванням матеріального й інтелектуального потенціалу, створеного попередніми поколіннями, грабунком народного надбання, корупцією, спекуляцією, [2, 129 с].

Як форма суспільної свідомості, що містить загальні уявлення про добро і зло, мораль обіймає в собі ідеали суспільства та соціальних груп і тим самим дає критерії оцінки поведінки людей, а вони, свідомо чи несвідомо, черпають свої моральні погляди з економічних відносин, на яких ґрунтується їх соціальне становище.

Суперечливість моральних поглядів та норм характерні для нашого суспільства, що відображає стійку його економічну основу, величезне соціальне розшарування, а також розрив між політикою і мораллю. Кожна професія має свою власну мораль. Соціальне і морально-психологічне обличчя особи невіддільне від трудової основи. Праця — це продовження особистості. Професійна етика позначає деяку сукупність рис професії, що вказують на якісну характеристику відносин як усередині виробничої групи, так і її ставлення до суспільства.

Особливе місце в системі професійної етики посідає етика державного службовця, оскільки вона значною мірою характеризує взаємовідносини держави і громадянина. Моральність, переважно, розуміється як особиста чесність, порядність, а в адміністративній поведінці — як майже універсальна норма, згідно з якою службова посада не повинна використовуватися для досягнення особистих корисливих цілей.

Етика державного службовця і юридична відповідальність — категорії нерозривні. Більшість службових осіб державного апарату не бачить різниці між моральністю і владою або, точніше, моральністю та здійсненням владних повноважень. За їх уявленням останні завжди етичні. Це, на жаль, сталий принцип повсякденної поведінки державних службовців. Для багатьох з них моральність стала чимось другорядним. Таким чином, державне і громадське життя значною мірою залежить від моральних цінностей, що утвердилися в суспільстві, від моральних відносин держави і громадянина, соціальної справедливості, нетерпимості до моральних відхилень особи і державних інституцій. Зрілість громадянського суспільства визначається ставленням до моральних цінностей усіх його структур.

Без відкритості суспільства немає демократії. Всі ці проблеми особливо важливі для становлення демократії і правової держави у нашому суспільстві. Моральність — умова і рушійний чинник розвитку суспільства. Національне державне відродження і моральне виховання громадян — процеси, котрі повинні протікати паралельно. Будь-яке питання управлінської діяльності має

етичний аспект, оскільки визначальним у соціальному управлінні є людський фактор. В цьому комплексі моральних відносин істотну роль відіграє така їх специфічна форма, як професійно-управлінська. Носіями цих моральних відносин є службовці апарату управління. Тому етика управлінської діяльності передбачає здійснення у відносинах між службовцями апарату, а також між ними і населенням сукупності моральних норм.

В міру ускладнення організаційних проблем формування нового апарату державного управління зростає значення професійної етики як інструменту подолання морально-психологічних бар'єрів, що постають. На жаль, цим питанням ще мало приділяється уваги в теорії і практиці управління. Ще не досить ясно, в якій мірі етика управління становить самостійну галузь державного знання і в якій площині вона лежить стосовно правової матерії, [7, 46-50 с].

3. Законодавче регулювання поведінки державних службовців в Україні

Етика державного службовця ґрунтується на принципах відповідальності, відкритості, співпраці, що характеризують також етику керівництва і відображають спосіб регулювання індивідуальної і колективної поведінки, який узгоджується із суспільною культурою та субкультурами конкретних колективів. Етичний аспект політико-правової бази професійної діяльності державних службовців можна розглядати у двох значеннях: як моральну основу політико-правових положень (норм), що регламентують професійну діяльність державних службовців та як сукупність юридично закріплених етичних стандартів професійної діяльності державних службовців.

Джерелами професійної етики державних службовців України є ціннісно-нормативні засади української держави, визначені Конституцією України. Етичні стандарти професійної діяльності закріплені в Законі України «Про державну службу», «Загальних правилах поведінки державного службовця» та іншими нормативно-правовими актами, [9].

Функціональне призначення професії державного службовця полягає в практичному виконанні завдань держави в межах службових повноважень, які визначаються посадою. Ця діяльність має організаційно-розпорядчий та консультативно-дорадчий характер. Законодавче визначення професійної діяльності державного службовця вказує на низку її особливостей. По-перше, згідно із Законом державна служба являє собою інститут, який реалізує місію держави в суспільстві, отже виступає «лідуючою силою» суспільного розвитку, по - друге, її мета і завдання характеризують сутність самої держави - демократична, соціальна, правова, по - третє, - провідна роль державної служби в суспільстві реалізується через її здатність стати провідником між державою, громадянином і суспільством, виконуючи при цьому державні функції, служити народові України, його потребам та інтересам.

Професійні етичні цінності містяться також у статтях Закону, в яких визначаються права й обов'язки державних службовців. Вони представлені як загальні орієнтири і критерії поведінки державних службовців і сформульовані в позитивному (дозволено, має право) та негативному значенні (заборонено, не має права). Тому можна вважати, що в цілому в законі втілена ідея моральної демократичної державної служби незалежної держави. Визначальним принципом державної служби України як суспільного інституту, що характеризує її моральну спрямованість, є пріоритет прав і свобод людини й громадянина перед державою. Згаданий принцип є найважливішою ознакою демократичної держави. Він свідчить про принципову переорієнтацію держави на служіння людині, громадянину, [5, 10 с].

Принципи законності, гуманізму і соціальної справедливості визначають моральну якість і правові межі професійної діяльності державного службовця, його моральний обов'язок, а також норми забезпечення службових і громадянських прав. Принцип законності діяльності державних службовців забезпечує суспільний порядок на єдиних морально-правових засадах, що відображає справедливий характер системи суспільних і професійних відносин, які формуються в межах визначених законами повноважень. На його практичну реалізацію спрямована низка норм поведінки державного службовця, зокрема обов'язок сумлінної, ефективної, кваліфікованої, організованої діяльності.

Через співучасть в управлінні громадянського суспільства й держави реалізується моральний вплив державних службовців на суспільні відносини. Участь, навіть епізодична, кожного громадянина у виконанні державних функцій, формує моральність обох сторін. Якщо громадянина залучено виконувати їх, він має вирішувати щось пов'язане з інтересами інших людей; у разі, якщо домагання різних людей суперечать одне одному, він має уникати будь-якої упередженості. Реалізація принципу співучасті – цієї конституційованої основи суспільства, гідного людини, вимагає від державних службовців не просто моральної культури спілкування, а високого професіоналізму у наданні якісних державних послуг і педагогічних здібностей для ефективної співпраці з

громадянами та їх організаціями. Таким чином, співучасть громадян в управлінні державними справами є тим механізмом взаємодоповнюючої соціальної взаємодії і взаємного контролю державних службовців і громадян (їх організацій), який забезпечує моральну поведінку кожного і гуманність їх відносин. Їх втілення у життя є моральним обов'язком громадянина і державних службовців і потребує від кожного морального-правової і політичної культури, [3, 10-13 с].

ВИСНОВКИ

Сучасний етап розвитку теорії етики державних службовців здійснюється в руслі нового державного управління – менеджералізму. Вона розглядається в кількох розуміннях: як система, що інтегрує суспільні, інституційно-організаційні та індивідуальні цінності; як основа нового менеджменту, ядро організаційної культури; як антикорупційний засіб.

На основі підходу до етики як до цілісного духовно-практичного феномена конкретизовано категорійно-понятійний апарат сфери професійної етики державних службовців. Складовими елементами етики державних службовців виступають місія державної служби, кодекс етичних інституційних засад та індивідуальних правил професійної поведінки, сукупність інструментів, які забезпечують дієвість кодексу (інституційні правила, процедури морального дискурсу, оцінювання рішень та їх реалізації) і морально-професійних рис характеру державного службовця, які необхідні для реалізації морально-професійного обов'язку. Такі якості характеру зумовлюють стійкі прояви моральної свідомості у поведінці, відносинах і вчинках працівника. Вони поєднують у собі соціально-типові ознаки та індивідуальні особливості.

Такий підхід до визначення критеріїв дає змогу оцінити загально-гуманістичне значення професійної етичної діяльності державних службовців, а також її відповідність спеціальним етичним вимогам до службової діяльності. Суспільство очікує від влади високої моральності й професіоналізму. Державні службовці також розуміють надзвичайну важливість професійної етики, проте міра інтернаціоналізації ціннісних регуляторів професійної поведінки незначна: проблемою для них є дотримання і норм професійної етики, і норм закону. Це пояснюється виявленими суперечностями процесу функціонування етики державних службовців, зокрема: – між формальною і неформальною організаціями колективів державних органів, що породжує домінування міжособистісних відносин над діловими, між позитивними очікуваннями

державних службовців щодо дієвості нормативних етичних регуляторів професійної діяльності і фактичною бездіяльністю з їх упровадження з боку керівників, між етичними вимогами і рівнем морально-професійного розвитку, що виявляється в неготовності до професійної взаємодії на засадах взаємності; відсутності само ідентифікації як державної людини; нерозумінні суті етичних принципів і норм державної служби, відсутності навичок їх практичної реалізації, між об'єктивно високими вимогами і морально-соціальною та правовою незахищеністю інтересів державного службовця, його залежністю від етики керівника.

Враховуючи все вище зазначене, можна зробити висновки, що в нашому суспільстві існують такі проблеми, як розробка понятійних стандартів моральних цінностей, норм і правил службової поведінки, методик вивчення морально-професійних якостей державних службовців, програми морального аудиту діяльності державного органу; морально-правове регулювання етики державних службовців; раціональна організація спільної діяльності на етичних засадах в трудовому колективі; формування моральної основи організаційної культури, етичної організаційної структури в системі державної служби; моніторинг етики поведінки державних службовців; роль керівника у формуванні професійної етики державних службовців; дослідження моральності методів державного управління; специфічні етичні принципи й норми державної служби та механізми їх впровадження; підготовка навчально-методичних матеріалів і посібників для системи етичної освіти і самоосвіти з використанням сучасних інформаційних технологій та активних методів навчання, підготовка викладачів професійної етики тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Аболіна Т. Проблеми соціальної етики в сучасному суспільстві. – К., 1999. - 50 с;
2. Агешин Ю.А. Политика, право, мораль. - М.: Юрид. лит., 1982. - 160 с;
3. Агранофф Роберт. Напрямки Адміністративної реформи: Програма Сприяння Парламентові України. - К., 2001. - № 210. - 15 с,
4. Административная этика / Под общ. ред. В.Л.Романова. – М.: Изд-во РАГС, 1999р,
5. Адміністративна реформа в Україні: Документи і матеріали // Укр. правов. часоп. - 1999. - Вип.4. - 108 с,
6. Актуальні питання організації навчання і методики викладання в системі підвищення кваліфікації державних службовців: Матеріали міжнар. наук.- практ. конф. (м. Київ, 4-5 груд. 1997 р.). - К.: Вид-во УАДУ, 1998.- 350 с,
7. Апель К.-О. Обґрунтування етики відповідальності // Першоджерела комунікативної філософії. - К., 1996. - С. 46-50 с,
8. Василевська Т. Моральні аспекти діяльності державного службовця у контексті становлення громадянського суспільства // Суспільні реформи та становлення громадянського суспільства в Україні: Матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. Участю: у 2 т. (м. Київ, 30 трав. 2001 р.). - К., 2001. - Т. 2. - С. 413-415.
9. Закони України «Про державну службу», «Етику державного службовця» та інші нормативно правові ватки.